

Eduskunta
Lakivaliokunta

Eduskunnan lakivaliokunnan pyyntö toimittaa kirjallinen asiantuntijalausunto koskien HE 187/2025]

Asiantuntijalausunto: Kirjallinen asiantuntijalausunto HE 187/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle syyteneuvottelun käyttöalan laajentamista koskevaksi lainsäädännöksi

Syyteneuvottelumenettelyn painopisteen on prosessiekonomisista syistä oltava mahdollisimman aikaisessa rikosprosessiketjun vaiheessa, mitä tavoitetta ehdotus edistää edellyttämällä esitutkintaviranomaiselta ja syyttäjältä harkintaa syyteneuvottelun soveltuvuudesta kussakin tutkittavana olevassa rikosasiassa. Varhaisen harkinnan vaatimus myös tukee asioiden ohjautumista syyteneuvotteluun valtakunnallisesti yhdenmukaisin kriteerein. Mainittu muutos voi lisätä tunnustamismenettelyyn ohjautuvien asioiden määrää, mihin vaikuttavat osaltaan myös ehdotetut sovelta-misalan laajennukset, liiketoimintakiellon, yhteisösakon ja rikoshyödyn lisääminen neuvottelun piiriin sekä epäillyn oikeuksia esitutkinnassa koskevaan ilmoitukseen li-sättävä maininta syyteneuvottelusta.

Esityksessäkin tunnistettujen törkeiden huumausainerikosten erityispiirteiden joh-dosta on korostettava tunnustamista tukevan näytön hankkimisen ja esittämisen merkitystä tunnustamisoikeudenkäynnissä tapauksissa, joissa on korostunut riski muiden tekemien rikosten tunnustamiselle. Prosessiekonomiset hyödyt syyteneuvot-telun hyödyntämisestä rikostyyppin käsittelyssä saattavat jäädä vähäisiksi esityksessä todetuista syistä, kun yleensä syyteasiaa joidenkin vastaajien osalta kuitenkin varsin todennäköisesti käsiteltäisiin rikosoikeudenkäynnissä.

Syyteneuvottelun mahdollistaminen muutoksenhakutuomioistuimessa on esityksen keskeisten tavoitteiden kannalta perusteltu ja oikeuskäytännön yhtenäisyyden lisää-miseksi aiheellinen ratkaisu, mutta esityksessä todetuin tavoin neuvottelun aloitta-minen vasta muutoksenhakuvaiheessa jäänee vähäiseksi.

Tunnustamisoikeudenkäynnin pitämiselle säädetyn 30 päivän määräajan pidentämi-nen 60 päiväksi on käräjäoikeuksien työmäärä ja käytettävissä olevat resurssit huo-mioon ottaen aiheellinen muutos, joka esitetyin tavoin lisää jouston mahdollisuuksia paitsi tuomioistuimille myös muille toimijoille vaarantamatta kuitenkaan määräajan tavoitteita.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 b luvun 4 §:ään lisättäväksi ehdote-tuista tuomioon edellytetyistä seuraamusperusteluista aiheutuu tuomioistuimille voi-massa oleviin perusteluvaatimuksiin nähden vähäiseksi arvioitava määrä lisätyötä,

9.2.2026

TIV/57/2026

joka on perusteltua esityksen mukaisten oikeusturvan ja yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta.

Syyteneuvottelun käyttöalan laajentaminen keventää rikosprosessia ja edesauttaa kohdentamaan käytettävissä olevia resursseja entistä tarkoituksenmukaisemmalla tavalla. Kansalaisten luottamus oikeusjärjestelmän toimivuuteen vahvistuu, kun he saavat asialleen ratkaisun ilman vuosien odottelua. Tätä pidetään kannatettavana. Ehdotetut muutokset voivat vakiintuessaan todetusti lisätä tunnustamisoikeudenkäyntien määrää. On kuitenkin mahdotonta arvioida, missä määrin tunnustamisoikeudenkäyntien lisääntyminen mahdollisesti vähentää käräjäoikeuksissa tai muutoksenhakutuomioistuimissa täysimääräiseen oikeudenkäyntiin päätyvien rikosasioiden määrää ja rikosasioiden valmistelun tai pääkäsittelyiden ajankäyttöä menettelyn lisääntymisen riippuessa rikoksesta epäiltyjen neuvotteluhaluukkuuden lisäksi siitä, missä määrin esitutkintaviranomaiset ja syyttäjät katsovat tutkittavana tai syyteharjinnassa olevien asioiden soveltuvan syyteneuvotteluun. Esityksessä todetuin tavoin on otettava huomioon, että järjestelmää koskevat muutokset tulevat varsinkin lainsäädännön voimaantulon alkuaikoina lisäämään esitutkintaviranomaisten, syyttäjien, avustajien ja tuomioistuinten työmäärää. Työajan säästöä syntyy vasta, kun syyteneuvottelumenettely on vakiintunut osaksi eri toimijoiden päivittäistä työtä. Koulutustarpeeseen, joka oli tunnistettu lainvalmistelun esiselvitystyössä, on vastattava riittävin taloudellisin resurssein.

Tuomioistuinvirasto korostaakin, että esitetyt arviot säästöistä perustuvat olettimiin ja karkeisiin laskennallisiin arvioihin. Suoria euromääräisiä säästöjä esitetyillä toimilla ei tulla saavuttamaan. Mahdollinen työajan säästyminen johtaa tuomioistuimissa käytännössä lainkäytön henkilötyövuosien osoittamiseen ruuhkien purkuun ja pitkien käsittelyaikojen tasaamiseen.

Tuomioistuinlaitoksen taloustilanne tulee tulevina vuosina olemaan entistä kireämpi. Pääasiallisia syitä kiristyvään määrärahatilanteeseen on kaksi: tuomioistuimiin kohdistuu yleisestä valtiontaloudellisesta tilanteesta johtuvia säästöjä ja vuonna 2022 valmistuneen oikeudenhoidon selonteon perusteella saatu määräaikainen lisärahoitusta jutturuuhkien purkamiseksi loppuu vuoteen 2026. Näiden kahden vähennyksen yhteisvaikutus tuomioistuinlaitoksen määrärahoihin tulee olemaan tuntuva.

Erityisasiantuntija

Heli Leinonen

